

տեւի: Մկրտիչ ձէգայիրեան փառքերու մրտենիններով զարգարուելէն վերջը՝ կը տեսնէր իր գլխին անցուցած փշէ պսակը. անոր անկումին առթիւ թէրզեան յուզումած երգեր է:

Կարելի՞ է ըսել թէ թէրզեանը մեր բարոյախօս երգիչն է: Միւսսէն կ'ըլլար վըշտերու երգիչը. թէեւ ան վշտերը կը նկատէր ոչ համաշխարհային տառապանքնեւրու՝ այլ սիրային պատրանքներուն մէջ:

Թէրզեան անկէ կ'որոշուի, անհատական վշտերու հետ ընդհանուրին ցաւերը կու լայ, սիրա գալարող վուվուններով: Ինքը կը կարծէ նետուած ըլլալ կեանքի մրրկածուփ ծովին մէջ, իր բախտին աստղը ամպով ծածկուած: Վշտացեալ սրտերը իրենց անկեղծ բարեկամներու կարօտը կը քաշեն. կը հարցնէ «Ո՞վ ըսիտիեց զիմ արտասուս և զդառնութիւնս». և կը պատասխանէ — «Մտերմութիւն»:

Բարեկամներէն խաբուած բանաստեղծ հոգիները անտանելի ցաւ կը զգան. այդ մեծ ցաւը զգացեր է թէրզեան որ կը գրէ.

«Վարդենիք զոր տնկեցի
Զիս փըշօք խոցոտեցին.
Բարեկամք ինձ համբոյրներ
Յուզայի շրթամբք տըւին»:

Բանաստեղծները, գրագէտները և ամէն արուեստագէտ անձեր չափազանց կը վիրաւորուին երբ արժանապէս չեն գնահատուիր. կ'երեւի թէրզեան շատ սրտնեղած մէկ վայրկեանին յուսակաւոր գրած պիտի ըլլայ իր «Աշխարհ» քերթուածին այս քառեակը.

«Հոս ոսկեբարձ էն երբ զըռայ
Ազգք գլխիկոր կը սքանչանան,
Եւ մայրեաց մէջ անայցելու
Սոխակին երգք անլուր կը մնան»:

Թէրզեան իր վշտերուն մէջն ալ փրկիսփայ կը մնայ. ճակատագրի անգութ խաղերուն ու կատակներուն զլուխ կը ծռէ. ու կը բարոյախօսէ.

«Բայց տրտնջալ, տրտմիլ, — ինչո՞ւ:
Արեւ՝ ըզշողս, գարուն՝ ըզվարդս,
Ծով իւր ալիս, մարդ՝ զանուրջս իւր
Կորսնցնել պէտք են՝ անդարձ»:

Թէրզեան սէրը երգեց, վիշտը երգեց, բարոյականը պաշտպանեց, գեղեցիկը փառաբանեց: Բառին ամենէն հարազատ ըմբռնումով՝ թէրզեան եղաւ սրտի ձայնին ամէնէն ազնուական բանաստեղծ թարգմանը:

Հ. Ս. ԵՐԵՄԵԱՆ

“ԱՐՑՈՒՆՔՈՏ ՔԱՌԵԱԿՆԵՐ”ԷՆ

Աստղըդ դեղնած ո՞վ դիտեց այն սրգաւոր իրիկունն,
Արցունքդ աղի ո՞վ համրեց, «Գարնան ծաղիկ»դ իմ սիրուն:
Մամուռ ֆամբուն աղբիւրին՝ կ'ողբամ ես հէք պարտիզպան
Սափորս որ հոն փըշրեցաւ, բիբերդ անոյշ որ մեռան:

Հ. Ե. Փ.

ԻՄԱՍՏԱՍԻՐԱԿԱՆ

ԵՂԵՐԵՒԵՒՆՑ ՏԱԿ

(Շար. տես Բազմ. 1931 էջ 40)

ԽՈՐՀՐԴԱԾՈՒԹԻՒՆ ՄԵՆ ԱՒՈՐ ԲՆՈՒԹԵԱՆ ՄԷՋ

Ուրեմն քեզի են խօսքերս, ո՞վ Քրիստոսի հաւատացեալ, որ երդուընցար ապրիլու մեռնիլ անոր դաւանանքին մէջ. ո՞վ որ ալ ըլլաս, եղբայր թէ քոյր քրիստոնեայ, որ կեանքիդ մէջ մէկ օր մ'ալ դու նստելով այսպիսի միայնութեան մը ծոցը պիտի խորհիս այն օրերը որ չեն անցնիր, որուն կը մօտեցնեն կը տանին հասակիդ թաւալը տարիները և փութով զքեզ ալ հոն պիտի հասցնեն ինչպէս ամէն մարդ, քեզմէ առաջ և վերջն եկողները: Յիշէ՛ ուրեմն, ո՞վ իմ անձանթ հոգեկից, թէ առանց գործի հաւատքը մեռած է: Յիշէ՛ թէ ինչ որ կը տեսնես, ինչ որ կը զգաս այդ ամէնը պիտի անցնին երթան, ինչպէս անցած են քու նախնիքնեւրդ համար: Ամէն բան պիտի անցնի, միայն քու ըրած բարիքներդ, միայն յաւիտենականութեան յոյսը պիտի մնայ և առանձնականութեան յոյսը պիտի փրկեն աշխարհիս տնք են որ զքեզ պիտի փրկեն աշխարհիս աղետալի փոթորիկներէն, անկումներէն: Բաւրիքն ու յոյսը երկու թեւերով զքեզ պիտի թռցնեն այն աշխարհն ուր ոչ հրապոյր կայ, ոչ դաւադրութեան որոգայթ և ոչ մեղքի առիթ. այնտեղ այլեւս մահ չկայ. ոչ սուգ կայ ոչ յուսահատ աղաղակ, ոչ ցաւ և ոչ աշխատանք: Մի մոռնար թէ դու բնութեան համար նոր արարած մը չես, և ոչ ալ այս աշխարհքը մի միայն քեզի համար նոր զանգուած է, այլ եկող և անցնող հասարակ մահկանացուներու նման դուն ալ շաղուաւած ես նոյն ցանկութիւններով, նոյն տկարութիւններով: Քեզմէ առաջ շատեր անցան, քեզմէ վերջն ամէնքը պիտի անցնին, թէպէտ ոչ նոյնպէս է ամենուն վերջը և յաւիտենականութիւնը: Ամէնքն ալ պիտի քա-

չեն խաւարի քօղն իրենց երեսին, այլ աւանդ, ոչ ամէնքը պիտի յարութին առնեն, Առաքեալի ըսածին պէս, այն երանական յարութիւնը:

Ինքնին իսկ Յիսուս որ քաղցրօրէն խօսեցաւ, ցոյց տուաւ մարդուս գործին համեմատ ոմանց իր աջակողմեան ոչխարնեւրու մէջ դասուելը, և ոմանց ձախակողմեան սեւ այծերու մէջ դասակարգուելը, ոմանց թռչիլ երթալը յաւիտենականութեան կեանքին, և ոմանց, աւանդ, սրբան դառն է ինձ ըսելը, յաւիտենական տանջանքին մէջ երթալը: Դու մի զարհուրիր, մի տրտնջիր, երբ կը լսես թէ տանջանքներն յաւիտենական են, քեզ ի՞նչ փոյթ չարերու բախտը երբ դուն բարիք ընել կը փափաքես: Հետեւէ՛ աստուածային յաւիտենական խոստումին, աւելի լաւ է փրկութեան յոյսը քան կորսուելու վախը: Յիսուս իր աստուածային անհունութեամբն ինքզինքը գրաւական տուաւ հանդերձեալ կեանքին և յարութեան. դրաւ դժբախտի սպառնալիքները, մահուան սարսափը, ոչ թէ տանջելու համար մարդիկ այլ զգուշացնելու զանոնք օրէնքներու պահպանումին:

Արթնցիր ուրեմն, ո՞վ հաւատացեալ հոգի, կեցիր քու բարձր աստիճանիդ վրայ ուր դրաւ զքեզ Աստուած. եղիր քրիստոնեայ, ինչպէս կը կոչուիս, երեւցիր ինչպէս որ ես: Քրիստոսի հոգիէն ծնար աւաղանին մէջ, ապրէ՛ նաեւ անոր սրբութեամբ:

Մէկ ծնունդ մ'ալ կը մնայ քեզի, մահուան ցաւերով, դրուիլ դաճաղի օրօրոցին մէջ ու գերեզմանի քնարանը խոնարհիլ երբ կեանքիդ շաբաթ երեկոն կը հասնի, ու փութալ

զարթնուլ երբ կը բացուի մեծ կիրակին արշալոյսը: Քաջ եղիւր, ո՞վ աստուածային խաչով պսակուած հոգի, մէկ ակնթարթ է այս կեանքը իր բոլոր ունայնութիւններով, ցաւերով և ուրախութիւններով, աննման է գալիքը:

Սրտիդ սափորը շատ քիչ բան կ'առնէ, շատ թող ըլլայ քեզ այդ՝ այս աշխարհիս համար, ուսկից ոչինչ պիտի կարենաս տանիլ, բաց ի հոգւոյդ կամքէն: Եւ եթէ կարելի ալ ըլլար վաստակիլ ու պահել, սակայն ի՞նչ օգուտ էր մարդուս թէ որ ամբողջ աշխարհիս տէրն ըլլար և իր հոգին կորսնցնէր: Քեզի համար ամէն բան թող հոգւոյդ փըրկութիւնն ըլլայ, առանց ասոր միայն յաւիտենական կորուստը կայ: Ապրէ՛ որքան տրուած է քեզի ժամանակ, բայց մի ցրուիր պարապ բաներով:

Հասկցիր թէ ինչ կ'ըսեմ. ոչ եթէ կեանքի հարկաւոր բաներով զբաղիլը զուր բան մ'է, այլ խօլաբար կեանքի փարիւն ու ոչ հոգեւոր բաներով զբաղիլը, որովհետեւ ասպրելու և անձը պահելու համար հոս շատ քիչ բան հարկաւոր է: Ընտրէ՛ Մարիամին հետ լաւ բաժինը, հոգւոյդ փրկութեան հոգը որ այլեւս քեզմէ չեն կարող յափշտակել, ու թող աշխարհս զինքը սիրողներուն: Եկու՛ր, մօտեցիր ուրեմն, դիր քու խորշումած ճակատդ ու ալէկոծ սիրտդ Քրիստոսի այս նշանին վրայ. դոցէ աչքերդ քեզ անօգուտ և օտար հաճոյքներէն, և պիտի գտնես այն հանգիստը որուն հաւասար ոչինչ կայ:...

Ժ.

Բայց ահա գիշերն ամփոփուելով կը ցնորի իր բոլոր աստեղագոյնաւոր զարդերով, ու կը տարածուի բեհեզ հագուած արշալոյսը:

Ահա արուեստակը, արծաթէ ճարմանգի նըման երկնքի կուրծքին վրայ իրար կը հանգուցէ գիշերն ու ցորեկը: Յօդերու շափիւղայ շիթերը կը փափիւին ճիւղերու վրայ և վար իյնալով կը թրջեն իմ զգեստներս:

Հեռուէն կը լսուի թռչուններուն գեղգեղանքը և զեփիւռը հետզհետէ ոյժ առնելով իրիկուան քամիին գալուստը կ'աւետէ:

Ահա արեւելքէն ամպերը կը կարմրին, հանդարտ առաւօտ մը՝ ինչպէս աստուածային տեսանելի շնորհք մը, կը տարածուի լեռներու և դաշտերու վրայ անհունօրէն գեղեցիկ, անհունօրէն պայծառ: Պիտի գայ շուտով օրուան թագաւորը, աշխարհքին նոր օր մ'ալ բերելու, ուրիշ անջրպետ մ'ալ մահկանացու կեանքի ընթացքին ինչպէս երէկ, ինչպէս անցեալ օր ու ճամբայ պիտի բանայ գալիք վաղուան:

Եւ ի՞նչ փոյթ մեզի երէկն ու վաղը, եթէ միայն այս օրս տրուած է գործելու: Երէկը գնացողներուն է, վաղը՝ եկողներուն. մենք ուժով կառչինք այսօրուան աշխատելու և պատրաստելու համար մշտնջենաւոր առաւօտներու օժիտը, յաւերժական սիրոյ գործեր: Առաւօտն առաւօտին պիտի յաջորդէ, և երեկոն երեկոյին, պիտի գայ վաղը. իսկ ես խառնուած երէկուան և անցեալ օրուան, քիչ տտենէն գացողներու թուին մէջ պիտի գտնուիմ: Մնացես բարեաւ, ո՞վ իմ անցորդ պանդուխտ եղբայր, որ քու այսօրիդ մէջ պիտի գաս հսկելու միայնութեան այս հովանիին տակ ուսկից ես կը դատուիմ, կ'երթամ ուրիշ մենարան. այսուհետեւ այս աշխարհն ինձ համար միայնութիւն է և ահաւոր անապատ: Սրտիս ամբողջ էութիւնը, ինչպէս նաեւ երկնքի և երկրի բովանդակութիւնը միայն այն է որ ըսաւ թէ ես եմ՝ ճանապարհ և ճշմարտութիւն, ես Յարութիւն եմ, Կեանք եմ, ես Բան և Լոյս եմ. Նոյն ինքն Յիսուս Քրիստոս երէկ և այսօր նոյնն և յաւիտեանս:

Անոր կը վայելէ օրհնութիւն ու փառք ինծմէ և այս բովանդակ արարածներէն, Նա է արժանի յաւերժական սիրոյ:

Ամէն, ամէն, ամէն:

(Վերջ)

Հ. Ղ. ԱԼԻՇԱՆ

(Թրգմ. Հ. Վ. ՅՈՎՀԱՆՆԵՍԵԱՆ

ԿԱՆՏԻ

Հնդկաստանը՝ խանձարուրը հին քաղաքակրթութեան, դեռ իր հեթանոսութեան մէջէն անգամ քրիստոնեայ Եւրոպայի կը ներկայացնէ ոչ աննշան դէմքեր: Թակոր արդէն ծանօթ է. իր գործերէն մաս մը հայերէն թարգմանուած, մնացածը կարելի է եւրոպական մէկ կամ միւս լեզուներուն մէջ տեսնել: Իբրեւ բանաստեղծ և իմաստասէր՝ տեսականին մէջ է որ կը փայլի. զինք մօտէն ճանչցողները կորսնցուցին հմայքը զոր իր գործերէն ներշնչուած կը զգային. մինչ Կանտի զբազէտ ու բանաստեղծ մ'ըլլալէ աւելի իմաստասէր մըն է բառին յատուկ իմաստով. և զայդ կը ցոլացնեն իր կեանքն ու գործը, ինչպէս նաեւ վարդապետութիւնը զոր անընդհատ կը սորվեցնէ իր ցեղի զաւակներուն, որոնց հանդէպ նուիրական կոչումի ներքին զգացում մ'ունի. և հաւատարիմ այդ գիտակցութեան թեւ լաղրութեան՝ առաքելութիւն մ'է որ կը կատարէ իր ցեղին բարոյական դասեր տալով՝ խօսքով ու գործով:

Վաթնամեայ, կարճահասակ ու վտիտ, ճաղատ գլուխով, զոյգ մը վառվռուն աչքերով ու խոշոր ականջներով մէկը. ահա ուրուագիծը Կանտի անշուք տիպարին՝ որով ան իր ժողովուրդին կը ներկայանայ: Ի՞նչ է սակայն որ զայն այնքան սիրեցուցած է իր ցեղին. — իր վարդապետութիւնը անշուշտ և իր կենցաղը անբասիր, ճգնաւորի մը պէս խստամբեր, յաւառեւ զբաղած վարդապետելու այնքան խոնարհամտութեամբ որքան անայլայլ և հաստատամիտ է ան:

Սակայն չկարծէք որ ան ճարտասան մ'է. և ինչպէս կրնար ըլլալ այն մարմնով որ ծլււրած ու ծնգած է ծոմապահութենէն, և այն չարբաշ ու չարատանջ ապրելու կերպով:

Մերինին նման բեմէ մը չէ ուսկից ան լսելի կ'ընէ ժողովրդեան իր խօսքը. ծալապատիկ կը նստի սեղանի մը վրայ, այնքան բարձր որ ժողովուրդը զինքը

տեսնէ. ու ան կը խօսի հանդարտ, դաշն ձայնով, պարզ ոճով, և այդ պարզութեան մէջ գիտէ այնքան խորանալ իր նիւթին և անոր մանրամասնութեանց իջնել որ իսկապէս յստակ և դիւրիմաց կ'ըլլայ ամէնուն:

Կը սիրէ նմանութիւններ ու օրինակներ, որոնք ամբողջին վրայ կ'ազդեն: Նոյն շեշտն և ոճն ունին իր գրութիւններն ալ մանրանկարի մը պէս սիրուն և աշխատմանրանկարի մը պէս սիրուն և աշխատաւորական են. անոնց մէջ յարգանք մը կայ պաշտամունքի նուիրականութեան չափ խորին՝ հանդէպ աստուածութեան, ինչպէս հանդէպ խեղճերուն:

Իր ամբողջ կեանքը յեղափոխականի մը կեանք պիտի կոչէին մեր շրջանակները. յեղափոխական մը սակայն որ երբեք սուր և հրացան տեսած չէ:

Թէպէտ միշտակ դասակարգի, սակայն ուսմունք առած է Լոնտրայի մէջ և վերկայուած իրաւագէտ. ահա զէնքը որով գունդեր կազմեց նա Ափրիկէի մէջ յագունութեան և հաւասարութեան նուն ազատութեան և հաւասարութեան՝ որմէ զրկուած էին իր ցեղին զաւակները. իր կրկին ու կրկին ցոյցերուն և գործունէութեան պսակը գիտցան բանտով հանդիմաց ուրիշ ես չեն ուզեր տեսնել երբեք:

Հնդկաստանէն վերադարձին հայրենիքն ամբողջ զինքը մահաբաւ ողջունեց, քանի որ իրապէս անբողջ իր ցեղին հոգին կը մարմնացրէր, և իրմով կը յուսար ազատութեան և ինքնավարութեան դատը վաստակել:

Անգղիա մեծ խոստումներ բրաւ առանց մագաչափ մ'իսկ անոր իրագործումին մասին խորհելու: Հնդկի ժողովուրդը զբաւումն ու զայրոյթ զգաց. ու Մահաթմայի կոչին վրայ՝ ձեռք զարկաւ ուժեղ կերպով քաղաքական անհնազանդութեան և այլ ցոյցերու. և այս՝ մեծ պատերազմէն վերջէ երբ ճնշուած ազգերու ազատութեան հարցը սեղանի վրայ էր, ու հոն մնաց. և Անգղիա իր հին զէնքը գործածեց, հրացան ու բանտ: